

DUURZAAMHEIDSRAPPORT

Responsibly Fresh Goodness by nature

2021

Contactpersoon & verantwoordelijke uitgever
Luc Vanoirbeek
luc.vanoirbeek@vbt.eu
+32 (0) 16 20 00 80
Tiensevest 136 – B-3000 Leuven

Voor meer informatie
www.responsibly-fresh.eu
www.vbt.eu

Overname enkel toegestaan mits duidelijke bronvermelding.
De foto's zijn beschikbaar gesteld door de producenten-organisaties, LAVA en VLAM.

DUURZAAMHEIDSRAPPORT

Responsibly Fresh Goodness by nature
2021

VBT

RESPONSIBLY FRESH
Goodness by nature

INHOUD

VOORWOORD 05

0.1
RESPONSIBLY FRESH GOODNESS BY NATURE

06 Van Responsibly Fresh naar Responsibly Fresh Goodness by nature
08 Het collectieve merk
08 Deelnemers
10 Voorwaarden deelname
10 Stakeholders
11 Rapportering

0.2
NAAR EEN DUURZAAM VOEDSELSYSTEEM

19 Farm to Fork Strategy
20 UN Sustainable Development Goals
22 Externe betrokkenheid – parallelle weg

0.3
COÖPERATIEF ONDERNEMEN IS DUURZAAM ONDERNEMEN

25 ICA-principes
26 Producentenorganisaties
30 Producenten
31 Zuidwerking

0.4
WAT DUURZAAM IS GEMAAKT, WORDT GEZOND GESMAAKT

33 Groente- en fruitconsumptie stimuleren
34 Voedselveiligheid en -kwaliteit
35 Keten van waardebehoud
36 Verpakkingen

0.5
VOORUITGANG MET RESPECT VOOR DE NATUURELEMENTEN

39 Onderzoek en ontwikkeling
40 Water
41 Energie
42 Klimaat
43 Milieu en biodiversiteit

AFKORTINGEN 47

OVER DIT RAPPORT 44

GRI-STANDAARDEN EN -PRESTATIE-INDICATOREN 46

Rita Demaré
Voorzitter

Luc Vanoirbeek
Algemeen secretaris

Voorwoord

Een collectief duurzaamheidsproject

In februari 2019 lanceerden wij – sectororganisatie VBT – samen met onze leden-producentenorganisaties een vervolg op het collectieve duurzaamheidsproject dat we ruim vijf jaar daarvoor opstartten. Responsibly Fresh werd omgedoopt naar Responsibly Fresh Goodness by nature. Zoals toen beloofd presenteren we nu – zo'n twee jaar later – het eerste rapport over Responsibly Fresh Goodness by nature.

Via dit collectieve duurzaamheidsproject dragen we, in team met de producentenorganisaties en de producenten, actief bij aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties (Sustainable Development Goals of SDG's) en de Farm to Fork Strategy (van-boer-tot-bord-strategie) van de Europese Unie. Ons doel: een duurzamere agrovoedingsketen.

Samen met de vijf deelnemende producentenorganisaties – BelOrta, de Belgische Fruitveiling (BFV), Coöperatie Hoogstraten, de Limburgse Tuinbouwveiling (LTV) en de REO Veiling, en onze 3.400 coöperanten-producenten – geven we in dit rapport een overzicht van de uitdagingen van de sector en de inspanningen voor duurzame ontwikkeling.

Alle deelnemende producentenorganisaties en producenten gingen aan de slag met diverse aspecten van duurzaamheid. Van beperkte aanpassingen met een intern effect tot grotere projecten met impact tot ver buiten de eigen muren. In dit rapport duiden we hun collectieve inzet, motivatie en betrokkenheid.

Verder duurzaam ontwikkelen en vooral duurzaam verder ontwikkelen is wat wij, samen met onze vijf leden-producentenorganisaties en de 3.400 aangesloten producenten, de voorbije jaren deden en waarop we de komende jaren verder inzetten. Want duurzaamheid is altijd in beweging en dus nooit af. Als we verder gedreven blijven samenwerken, zullen we er zeker op vooruit gaan.

Rita Demaré
Voorzitter

Luc Vanoirbeek
Algemeen secretaris

DUURZAAMHEIDSPIJLERS

1 De producenten kiezen bewust voor een coöperatieve aanpak, want samen staan ze sterker. Coöperatief ondernemen is duurzaam ondernemen.

2 Groenten en fruit zijn van nature gezond. Ze leveren een rijkdom aan smaken en dragen bij tot een gevarieerd voedingspatroon. De sector heeft daarbij aandacht voor voedselveiligheid en het bewust spaarzaam omgaan met voeding.

3 De sector zet in op vooruitgang met respect voor de natuurelementen, door groenten en fruit te telen met een minimale impact op het milieu en de omgeving.

0.1 Responsibly Fresh

GOODNESS

by nature

1.1 VAN RESPONSIBLY FRESH NAAR RESPONSIBLY FRESH GOODNESS BY NATURE

1995

MILIEUBEWUSTE TEELT

*Introductie van het collectieve keurmerk **Milieubewuste Teelt** (MBT)*

2010

*Aanzet tot het opstellen van een bredere **collectieve duurzaamheidsstrategie***

2012

RESPONSIBLY FRESH

Lancering Responsibly Fresh – het collectieve duurzaamheidsproject en -label van het VBT en de leden-producentenorganisaties – op FruitLogistica in Berlijn

2013

*Op de eerste verjaardag van Responsibly Fresh geeft een **persbericht** een update van de geleverde duurzaamheidsinspanningen*

2014

*Publicatie **eerste duurzaamheidsrapport** Responsibly Fresh, voor de periode 2012-2013*

2016

*Publicatie **tweede duurzaamheidsrapport** Responsibly Fresh, voor de periode 2014-2015*

*Publicatie **slotrapport** Responsibly Fresh, met het overzicht van 2012 tot en met 2017 en de aankondiging van de **vernieuwde strategie***

2018

2019

***Lancering Responsibly Fresh Goodness by nature** op FruitLogistica in Berlijn – na een grondige evaluatie en in overleg tussen het VBT, de producentenorganisaties en de stakeholders is besloten om collectief verder te werken aan duurzaamheid.*

2021

*Publicatie **eerste duurzaamheidsrapport Responsibly Fresh Goodness by nature**, waarin de drie pijlers duidelijk naar voor komen.*

RESPONSIBLY FRESH

Goodness by nature

Responsibly Fresh Goodness by nature

RESPONSIBLY FRESH

Goodness by nature

1.2

HET COLLECTIEVE MERK

HET BEELD

Het logo is geïnspireerd op de aardbol, onze basis voor de productie van groenten en fruit en de plek waar de sector blijvend zorg voor draagt. Verschillende kleuren van de regenboog symboliseren waar het om gaat bij duurzaamheid: het evenwichtig verenigen van de ogenschijnlijk tegenstrijdige *people*, *planet* en *profit*. De letter G staat voor globaal, groen en goed nabuurschap, maar ook voor *groovy*. Het blad in de kern van de G symboliseert groen en bloei en refereert opnieuw naar groenten en fruit

DE WOORDEN

Fresh verwijst naar verse producten, groenten en fruit. Responsibly – verantwoord en verantwoordelijk – duidt op maatschappelijk verantwoord ondernemen en sociale betrokkenheid. Goodness by nature verwoordt dat groenten en fruit uit de natuur voortkomen en van nature gezond zijn. •

1.3

DEELNEMERS

Responsibly Fresh Goodness by nature is een initiatief van het Verbond van Belgische Tuinbouwcoöperaties (VBT), de sectororganisatie van de Belgische producentencoöperaties van groenten en fruit . De vijf VBT ledenproducentenorganisaties die, samen met hun ruim 3.400 aangesloten producenten, deelnamen aan Responsibly Fresh en hun deelname verderzetten in Responsibly Fresh Goodness by nature zijn:

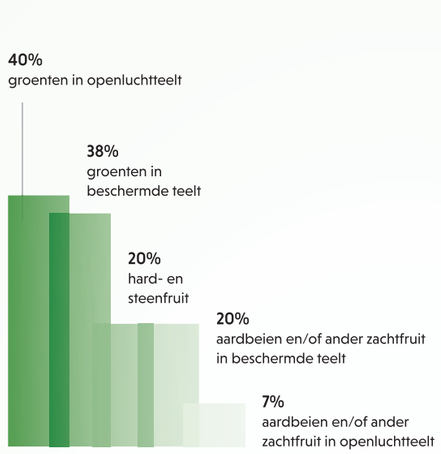
BELORTA fruit & vegetables

BFV BELGISCHE FRUITVEILING CVBA

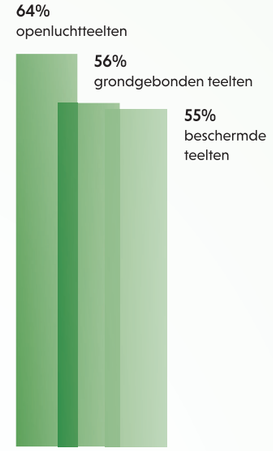
HOOGSTRATEN HOME OF QUALITY

LTV

REO VEILING

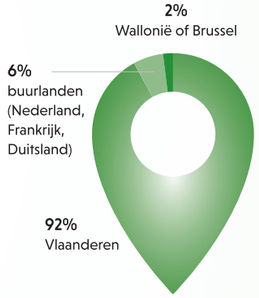

TEELTEN OP DE BEDRIJVEN
combinatie van teelten op bedrijven mogelijk

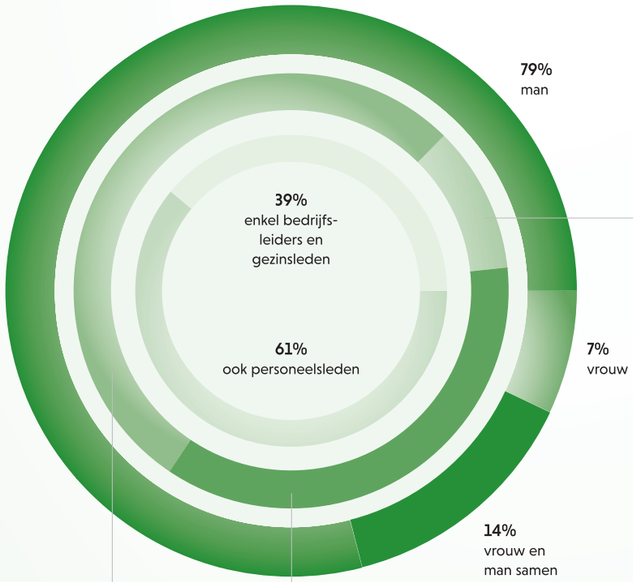

PRODUCTIESYSTEMEN
combinatie van systemen op bedrijven mogelijk

De deelnemende producenten en hun bedrijven | collectief dossier voor 2.099 producenten

LOCATIE

Responsibly Fresh Goodness by nature

1.4 VOORWAARDEN DEELNAME

Meedoen aan het collectieve duurzaamheids-project Responsibly Fresh Goodness by nature vraagt dat de leden-producentenorganisaties (PO's) en de producenten voldoen aan volgende voorwaarden.

VOORWAARDEN LEDEN-PO'S

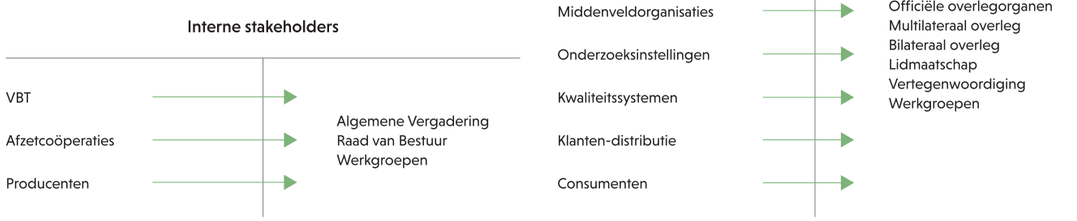
- Minstens tweejaarlijks deelnemen aan het Charter Duurzaam Ondernemen (VCDO) zoals aangeboden en gecontroleerd door de provinciale eenheden van het Vlaams netwerk van ondernemingen (Voka).
- De certificatie voor het QS-kwaliteitssysteem aanvullen met een beoordeling op de sociale module *Freiwillige QS Inspektion Arbeits- und Sozialbedingungen* (FIAS).
- Op regelmatige tijdstippen gegevens leveren voor een gezamenlijk overzicht van een aantal kernelementen betreffende hun duurzame ontwikkeling.

VOORWAARDEN BIJ DE PO'S AANGESLOTEN PRODUCENTEN

- Beschikken over een geldig certificaat voor een kwaliteitssysteem, hetzij de Vegaplan Standaard voor de Primaire Plantaardige Productie of de GLOBALG.A.P. *Integrated Farm Assurance* (IFA) standaard.
- Op regelmatige tijdstippen een bevraging beantwoorden, voor het opstellen van een collectief dossier over hun inspanningen voor duurzame ontwikkeling. •

1.5 STAKEHOLDERS

Binnen het duurzaamheidsproject Responsibly Fresh Goodness by nature staat overleg met stakeholders centraal. Er wordt naar gestreefd om de aandachtspunten van de verschillende stakeholdergroepen (zie figuur p.21) op te nemen in het project.

SDG PIONEER
UNITAR SDG PIONEER CERTIFICATE
SUCCESSFUL COMPLETION FIRST PHASE
SDG TRAINING & IMPLEMENTATION TRAJECTORY

1.6 RAPPORTERING

PO's – VCDO

Verder bouwend op hun deelname aan het collectieve project Responsibly Fresh, namen de vijf producentenorganisaties (PO's) ook in 2018, 2019 en/of 2020 deel aan het Voka Charter Duurzaam Ondernemen (VCDO). De PO's stelden daarvoor een jaaractieplan op, in lijn met de vijf pijlers van duurzaam ondernemen – *people*, *planet*, *partnerships*, *peace* en *prosperity* – en met de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties (*Sustainable Development Goals* – SDG's van de *United Nations* – UN).

Binnen het traject voerden ze minstens tien acties uit. Een gunstige externe beoordeling leidde tot het VCDO-certificaat. De vijf PO's behaalden ook het internationale certificaat van de VN en Cifal Flanders/UNITAR: SDG Pioneer. Omdat ze drie keer een VCDO-certificaat kregen binnen een periode van vijf jaar, er telkens tien acties positief geëvalueerd werden in minstens vier van de vijf pijlers, en er acties werden uitgevoerd binnen elk van de 17 SDG's. Voor de PO's zijn deze erkenningen geen eindpunt, maar net een motivatie om verder te evolueren en te verduurzamen.

De PO's bevestigden ondertussen hun deelname aan het VCDO in 2021 of overwegen het voor 2022. Details over het charter en de concrete acties van de PO's zijn beschikbaar op hun website en/of in hun individuele duurzaamheidsrapport.

PO'S – FIAS

Sinds 2017 worden de aangesloten producenten van de PO's beoordeeld op de GLOBALG.A.P. sociale module GRASP (GLOBALG.A.P. *Risk Assessment on Social Practice*). Hieruit vloeide voort dat de PO's zich laten evalueren op de sociale module FIAS (*Freiwillige QS Inspektion Arbeits- und Sozialbedingungen*) van QS.

PO'S – KERNELEMENTEN

In samenspraak met de PO's stelde het VBT de vragenlijst voor PO's bij. De aangepaste vragenlijst werd begin 2021 ingevuld voor de periode 2018-2020. De gezamenlijke resultaten van de vijf PO's, verwerkt door het VBT, worden in dit rapport weergegeven.

PRODUCENTEN – KWALITEITSSYSTEEM

Naar goede gewoonte beschikken de aangesloten producenten over een geldig certificaat voor de Vegaplan Standaard voor de Primaire Plantaardige Producten en/of de GLOBALG.A.P. *Integrated Farm Assurance* (IFA) standaard. Een voorwaarde van de PO's voor markttoegang.

Responsibly Fresh Goodness by nature

PRODUCENTEN – COLLECTIEF DOSSIER

In samenspraak met de PO's stelde het VBT ook de **vragenlijst voor producenten** bij. De PO's gaven die in het najaar van 2020 door aan de bij hen aangesloten producenten. Deelname aan de bevraging was verplicht voor producenten met een jaaromzet vanaf 25.000 euro.

Tussen oktober 2020 en januari 2021 vulden 2.099 producenten de vragenlijst in. Die omvat 70 vragen, waaronder **61 duurzaamheidscriteria en negen sociodemografische identificatievragen**. De mate van toepassing van de duurzaamheidscriteria kon als volgt beantwoord worden:

Ja en ik overweeg uit te breiden
Ja en geen uitbreiding gepland
Nee, maar ik overweeg de toepassing
Nee en geen toepassing gepland

De resultaten van het collectieve dossier van de aangesloten producenten zijn opgenomen in dit verslag. Bepaalde criteria zijn alleen relevant voor bepaalde teelten of productiemethodes, die worden enkel voor de betrokken groep producenten gerapporteerd.

Door de aanpassing van de vragenlijst ten opzichte van die in 2013, 2015 en 2017 is het niet mogelijk om alle resultaten te vergelijken. Rekening houdend met het vernieuwde duurzaamheidsproject wordt de bevraging van 2020 als een nieuwe nulmeting beschouwd. In de komende jaren wordt hierop verder gebouwd om evoluties in de toepassing van de duurzaamheidscriteria bij de producenten na te gaan.

PRODUCENTEN – BEDRIJFSTYPES

Samen met de PO's lijstte het VBT de **concrete duurzaamheidsinspanningen** van een aantal typische tuinbouwbedrijven op. Het gaat om investeringen en aanpassingen aan de bedrijfsvoering die de bedrijfsleiders al vrij standaard doorvoerden. En over ontwikkelingen en innovaties die in de toekomst mogelijk verder ingang vinden in de sector. Daarbij gaat aandacht naar medewerkers, energie, bemesting, water, gewasbescherming en biodiversiteit. Dit in **zeven bedrijfstypes**:

- **Hardfruit** – perenboomgaarden (12 ha) en appelboomgaarden (8 ha)
- **Zachtfruit** – aardbeien, met combinatie volle-grond-, tunnel- en beschermde teelt, aangevuld met andere bessen (8 ha)
- **Groenten openluchtteelt** – prei (8 ha) en kolen (6 ha), zowel bloemkool als sluitkolen
- **Groenten beschermde teelt** – tomaten als teelt met hogere energiebehoefte (4 ha)
- **Groenten beschermde teelt** – sla als teelt met lagere energiebehoefte (2 ha)
- **Witloof** – vertrekkende van witloofwortelteelt (50 ha)
- **Biologische teelt** – hardfruit – zowel appelen als peren – en diverse groenten (12 ha)

Hier volgen typische voorbeelden van de inspanningen, en enkele belangrijke uitdagingen. •

De PO's en het VBT maakten samen een oplijsting van concrete duurzaamheidsinspanningen van typische tuinbouwbedrijven.

HARDFRUIT

Bloesems in de boomgaarden, een must voor de producenten en aangenaam voor de toeristen

In het voorjaar lokken de bloesems in de appel- en perenboomgaarden een massa toeristen naar de fruitstreken. De bloesems vormen de basis voor de fruitproductie en zijn dus van cruciale waarde voor de producenten. Voor de bestuiving door bijen wordt intensief samengewerkt met imkers. De **inzet van bijen** vraagt bijkomende aandacht bij de gewasbescherming: middelen kunnen niet ingezet worden tijdens de bloei.

Telers van hardfruit dragen bij aan de **biodiversiteit** door de aanwezigheid van nuttige organismen te stimuleren. Zo zetten ze naast de bijenhotels ook in op strozakjes en bamboestokjes voor oorwormen en op zitstangen en -palen voor roofvogels. Op die manier worden schadelijke organismen natuurlijk onder controle gehouden. Voor de dagdagelijkse monitoring van de boomgaarden vormen drones op termijn mogelijk een bijkomende oplossing.

Uitdagingen

Om appelen en peren maar ook andere soorten fruit en groenten over een langere periode beschikbaar te maken voor consumenten is goede **stockage** onmisbaar. Voor de opslagplaatsen is de recuperatie van de warmte die vrijkomt uit de koelcellen een aandachtspunt. Na de stockage worden vruchten, vooral peren, nat gesorteerd. Het **restwater** van de sorteerinstallaties kan nuttig herbestemd worden, bijvoorbeeld voor het irrigeren van boomgaarden en percelen.

Responsibly Fresh Goodness by nature

ZACHTFRUIT

Aardbeien als traditie, diverse bessen bieden consumenten gezonde snackvariatie

Het jaar rond bieden producenten kwaliteitsvolle aardbeien aan. Dit dankzij een combinatie van teeltsystemen: in al dan niet verwarmde en belichte serres, door overkapte stellingteelt en via vollegrondteelt in openlucht of overkapt. Daarnaast boomt het aanbod van ander zachtfruit voor consumenten, denk maar aan rode en blauwe bessen, frambozen en bramen. De **combinatie van teeltsystemen** kan de producenten economische duurzaamheid bieden.

Omwille van de fragiele vruchten gaat bij zachtfruit specifieke aandacht naar de **verpakking**. Sinds kort vervangt gerecycleerd plastic of karton het klassieke plastic van de punnets.

Bij de substraatteelt van aardbeien is de **plantenopkweek** cruciaal. Die start met het stekken van aardbeiplanten en het opgroeien van die stekken in trayvelden. Van juli tot november staan de potten in die afgesloten oppervlaktes. De opkweek vraagt een aanzienlijke hoeveelheid water, dat momenteel meestal eenmalig wordt ingezet.

Uitdagingen

Bij de teelt van groenten en fruit is de beschikbaarheid van water een constante zorg. Bij onvoldoende regenwater zijn openluchtteelten aangewezen op irrigatie. Bij de beschermde teelten is er opvang van **hemelwater** en kan recirculatie worden toegepast in gesloten systemen. Het hergebruik van water van de trayvelden kan bijdragen tot de waterefficiëntie van de aardbeienteelt.

Bij de teelt van groenten en fruit is de beschikbaarheid van water een constante zorg.

GROENTEN OPENLUCHTTEELT

Coöperatie op diverse vlakken

Prei en kolen groeien in openlucht. De regenval volstaat niet altijd voor de teelten, dan moet **extra water** aangevoerd worden. Dit gebeurt al vanuit collectieve buffers van de zandwinning in Limburg en vanuit provinciale bekkens in West-Vlaanderen.

Ook samenwerking met andere schakels in de keten biedt mogelijkheden. Zo voert een groenteverwerkingsbedrijf via een **ondergrondse leiding** irrigatiewater aan op West-Vlaamse velden.

Na de oogst kan prei gedurende een beperkt aantal weken gestockeerd worden. Dat gebeurt in koelcellen, bij de producenten zelf of bij collega's. Dankzij een **goede timing van de opslag** worden koelcellen van producenten van hardfruit en witloof en de collectieve cellen bij de producentenorganisaties efficiënt gebruikt.

Uitdagingen

Gps-gestuurde veldbewerkingen kunnen de doeltreffendheid van de openluchtproductie verbeteren. Het gps-gestuurd planten van prei op rijen of banden laat toe om achteraf de tractor zelfstandig rijdend in te zetten voor het oogsten. Het gps-gestuurd planten van kolen maakt mechanische onkruidbestrijding via schoffelen mogelijk.

Inzet op **efficiënt watergebruik** op het veld is aangewezen. Spuitbomen in plaats van haspels voor de irrigatie leiden tot minder verdamping en een betere en gelijkmatigere verdeling van het water over het gewas. Druppelirrigatie via T-tapebuizen in of op de grond kent technische uitdagingen maar kan ook een bijdrage leveren aan de waterbesparing.

GROENTEN BESCHERMDE TEELT: TOMATEN

Integrated Pest Management (IPM) en energie als focus

Bij de teelt van tomaten en andere vruchtgroenten, maar ook algemeen bij de groente- en fruitproductie, wordt traditioneel volop ingezet op **IPM of geïntegreerde gewasbescherming**. Die steunt op drie principes:

1. preventieve maatregelen om de insleep van ziekten en plagen te voorkomen,
2. monitoring of observatie van de teelten voor een vroege detectie van de aanwezigheid van ziekten en plagen,
3. interventie of behandelen van de teelten indien en waar (economisch) noodzakelijk.

Specifiek bij de tomatenteelt worden preventief nuttige organismen ingezet. Tomatentelers nemen ook afdoende **hygiënemaatregelen** tijdens de teelt en bij de teeltwissel. Ze passen **klimaatsturing** toe en kiezen voor resistente rassen. De **monitoring** gebeurt met behulp van vallen, en door scouters: personeelsleden opgeleid en getraind om ziekten en plagen vroegtijdig te herkennen. Wanneer een bepaalde drempelwaarde is overschreden, wordt overgegaan tot gewasbeschermingsmiddelen. Of biologische, of chemische middelen, erkend en toegepast volgens de officiële toelatingsvoorwaarden.

Ook niet meer weg te denken: de aanwezigheid van een **warmtekrachtkoppeling** (WKK) op de teeltbedrijven. Door deze WKK wordt brandstof – vooral aardgas, maar ook biobrandstoffen – omgezet in warmte en CO_2 voor de serre, en in elektriciteit. De elektriciteit wordt gebruikt op het bedrijf en/of afgezet op het openbare net.

Meer innovatief is de **belichting** van de tomatenteelt. Speciale lampen aangebracht boven de tomatenplanten stimuleren de groei. De omschakeling naar ledverlichting zorgt voor een efficiënter energiegebruik, en laat sturing van het kleurenspectrum en de lichtfrequentie toe. Daarnaast zorgen ook diverse schermdoeken aan de zij- en bovenkanten van de serre voor energiebesparing.

Uitdagingen

Ondanks de traditionele toepassing van en ervaring met IPM, blijft deze aanpak triggeren. Europees worden steeds minder actieve stoffen erkend voor het gebruik bij gewasbescherming. Dat beperkt de interventie in de teelten, waardoor nog meer **aandacht voor preventie en monitoring** vereist is.

Responsibly Fresh Goodness by nature

GROENTEN BESCHERMDE TEELT: SLA

Productie van de klassieke slakrop en alternatieve slasoorten – zoals een multicolor met kluit – via MGS (mobielegotensysteem)

Naast de traditionele teelt van slakroppen in de grond, is het **mobielegotensysteem** al enkele jaren in opmars. Een belangrijke innovatie die op een kleinere oppervlakte een grotere productie toelaat, met minder productiemiddelen zoals water en gewasbescherming. Het MGS laat oogsten toe op heuphoogte en in een loods – koeler dan een serre – een dubbele ergonomische troef voor de medewerkers.

Een **warmtekrachtkoppeling** voorziet optimaal in elektriciteit, warmte en CO_2, nodig voor de groei van de planten. Aanvullend zorgt assimilatiebelichting voor extra fotosynthese. Diverse schermdoeken sluiten de serreomgeving af van de weersinvloeden van buitenaf.

Uitdagingen

Voor de activiteiten na de oogst is **water van drinkwaterkwaliteit** nodig. Hier kunnen de producenten inzetten op hergebruik. Na ontsmetting, om risico's voor de voedselveiligheid te vermijden. Bij de teelt van sla in het MGS wordt het water dat de planten niet opnemen al hergebruikt in een gesloten watercircuit.

WITLOOF

Uitdagingen

De witloofwortelproductie eist, net als andere openluchtteelten, een voldoende vochtige bodem bij en na het zaaien. De droogte van de laatste jaren tijdens de zaaimaand mei zet de producenten voor de uitdaging van waterbeschikbaarheid op de percelen.

Temperatuur en water: dé productiefactoren bij witloof
Innovatie richting automatisatie verwacht

Na de oogst van witloofwortelen op akkerbouwpercelen is de opslag onder aangepaste lage temperatuur en relatief hoge vochtigheid belangrijk voor het behoud van de kwaliteit. Gecentraliseerde opslag van witloofwortelen bij gespecialiseerde koelbedrijven kan met relatief lager energieverbruik de efficiëntie verhogen. Decentrale opslag op de witloofbedrijven zelf kan de flexibiliteit en planning van het bedrijf ten goede komen.

Na de opslag is het tijd om de wortelen in te tafelen. Bij deze arbeidsintensieve activiteit nemen vooral jonge bedrijfsleiders het voortouw in innovaties gericht op automatisatie. Tijdens de forcerie wordt water continu gerecycleerd, zowel binnen een trekcel als tussen opeenvolgende trekcellen. Ook de warmte wordt hergebruikt, op het bedrijf zelf of in de onmiddellijke omgeving.

Bij de oogst worden de trekbakken uit de trekcellen gehaald. Nu volgt opnieuw een arbeidsintensieve fase: kroppen oogsten, buitenste bladeren verwijderen, sorteren en verpakken. Ook hier zetten de – vooral jonge – producenten in op vernieuwing gericht op automatisatie.

Bij de witloofproductie nemen jonge bedrijfsleiders het voortouw in innovaties gericht op automatisatie.

BIOLOGISCHE GROENTE- EN FRUITTEELT

Afwisseling en biodiversiteit op het bedrijf
Focus op de bodem

De groente- en fruitsector zorgt gezamenlijk voor **biodiversiteit** in het landschap, via een afwisseling van teelten en teelttechnieken. Biologische producenten creëren individueel biodiversiteit binnen hun bedrijf. Het aantal teelten is door de noodzakelijke vruchtafwisseling vaak uitgebreider dan bij de conventionele producenten, die geïntegreerde productie toepassen.

Ook het aantal **teelttechnieken** is bij de biologische productie gevarieerd, inclusief openlucht- en beschermde teelten. Telen in de grond is echter een belangrijke officiële voorwaarde voor de biologische productie. Als cruciale productiefactor krijgt die bodem dan ook de volle aandacht. De biotelers zetten traagwerkende, organische meststoffen in voor het behoud van de bodemvruchtbaarheid. Ze werken ook aan een optimale bodemkwaliteit via vruchtafwisseling, tussenjaarse braaklegging, inzaai van groenbemesters en bodembedekkers en via niet-kerende grondbewerkingen.

Door hun aandacht voor biodiversiteit – met onder meer de inzet van bloemenstroken en waardplanten voor nuttige en schadelijke organismen – vormen de biotelers een **inspiratiebron** voor de conventionele producenten.

Uitdagingen

Groente- en fruitproducenten werken met en in de natuur en zijn afhankelijk van diverse natuurlijke en biologische invloeden. Bij de biologische productie laat zich dat relatief harder voelen, wat leidt tot gemiddeld lagere producties. Het is voor alle producenten, en voor de bioproducenten in het bijzonder, een uitdaging om deze invloeden afdoende te beheersen. Hydroteelt zou hier een afdoend antwoord kunnen betekenen voor de bioproducenten.

0.2

Naar een DUURZAAM voedselsysteem

2.1

EU FARM TO FORK STRATEGY

Eind 2019 stelde de Europese Commissie (EC) de *Green Deal* voor: een routekaart voor de weg naar een duurzame Europese economie. Met deze nieuwe groeistrategie wil de EC de klimaatverandering en de aantasting van het milieu tegengaan. Dit door van de Europese Unie (EU) een moderne, grondstoffenefficiënte en concurrerende economie te maken die: de netto-uitstoot aan broeikasgassen tegen 2050 tot nul reduceert, economische groei oplevert zonder grondstoffen uit te putten, geen mens of regio aan zijn lot overlaat. De EU wenst op alle beleidsdomeinen de klimaat- en milieuproblemen aan te grijpen als kans om de transitie voor iedereen zo rechtvaardig en inclusief mogelijk te maken.

In overeenstemming met de doelstelling van de *Green Deal*, stelde de EC in maart 2020 een actieplan voor een circulaire economie voor. De focus ligt op:

- afvalpreventie en -beheer,
- het stimuleren van groei en het concurrentievermogen,
- wereldwijd leiderschap van de EU op dit gebied.

In mei 2020 volgde de *Farm to Fork Strategy* van de EU. Ook gekend als van-boer-tot-bord-strategie. Richtlijnen rond de voedselketen, als onderdeel van de *Green Deal*. Tegelijkertijd werd de Biodiversiteitsstrategie voorgesteld, die de biodiversiteit in de EU tegen 2030 op weg naar herstel wil helpen. Via het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid streeft de EU naar duurzame landbouw- en plattelandsgebieden.

Uitgangspunt voor de *Farm to Fork Strategy* is dat Europees voedsel veilig, voedzaam en van hoge kwaliteit moet zijn, en wordt geproduceerd met zo weinig mogelijk impact op de natuur. De **vijf doelstellingen** op een rijtje:

- gezond, betaalbaar en duurzaam voedsel,
- aanpak van de klimaatverandering,
- milieubescherming,
- behoud van biodiversiteit,
- meer biologische landbouw.

De *Farm to Fork Strategy* zet sterk in op een gezond voedingspatroon waarin fruit en groenten de hoofdrol spelen. Hierdoor krijgt de sector bijzondere kansen. Andere doelstellingen van de strategie vormen uitdagingen. Zoals het tegen 2030 met 50% terugdringen van het gebruik en de risico's van chemische pesticiden en het verlies van nutriënten. Plus het terugbrengen met 20% van het gebruik van meststoffen. De Europese *Green Deal*, inclusief de *Farm to Fork Strategy*, vormen het kader waarbinnen de sector verder duurzaam kan en moet ontwikkelen. •

Naar een duurzaam voedselsysteem

2.2

UN SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Met de *Green Deal* wil de EC bijdragen tot het behalen van de 17 duurzame ontwikkelings-doelstellingen van de Verenigde Naties. Ook Agenda 2030, *Sustainable Development Goals* of SDG's genoemd.

De sector draagt hier actief aan bij met Responsibly Fresh Goodness by nature. Specifiek gaat het om de volgende SDG's:

De centrale pijlers van Responsibly Fresh Goodness by nature kaderen in de SDG's van de UN en de *Farm to Fork Strategy* van de EU. Dat mondt uit in een aantal specifieke thema's. •

FARM TO FORK STRATEGY

Zorgen voor gezond, betaalbaar en duurzaam voedsel voor de Europeanen	Eerlijke economische opbrengst in de hele voedselketen	Klimaatverandering aanpakken	Milieu en biodiversiteit beschermen

PIJLER 1 RESPONSIBLY FRESH GOODNESS BY NATURE: COÖPERATIEF ONDERNEMEN

economische prestaties
waardeketen, omzet, export, tewerkstelling

Zuidwerking

PIJLER 2 RESPONSIBLY FRESH GOODNESS BY NATURE: GEZOND GESMAAKT

productverantwoordelijkheid
circulaire economie
voedingsspaarzaamheid
verpakkingen
promotie

PIJLER 3 RESPONSIBLY FRESH GOODNESS BY NATURE: RESPECT VOOR DE NATUURELEMENTEN

water

energie

onderzoek en ontwikkeling

logistiek en mobiliteit

bodem
IPM en gewasbescherming
bemesting
biodiversiteit

2.3

EXTERNE BETROKKENHEID – PARALLELLE EXTERNE WEG

Nog meer dan tijdens het eerste collectieve duurzaamheidsproject wordt binnen Responsibly Fresh Goodness by nature ook ingezet op een parallelle weg. Naast de interne aanpak en uitwerking van het project, houdt dit nevenpad in dat het VBT – in overleg met en in aanwezigheid van vertegenwoordigers van de producentenorganisaties – externe duurzaamheidsinitiatieven volgt en actief uitwerkt of helpt ontwikkelen.

CIRCULAIRE ECONOMIE

Het VBT is samen met de PO's betrokken bij de werkagenda circulaire economie van het Vlaamse Departement Landbouw en Visserij (DLV). Een lineair economisch systeem zet grondstoffen om in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd. Het systeem van circulaire economie richt zich echter op een maximale herbruikbaarheid van producten en grondstoffen en waakt over een minimaal waardeverlies.

De Vlaamse Regering legde de circulaire economie vast als één van de zeven transitieprioriteiten. En duidde de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) aan als initiator van Vlaanderen Circulair. Vlaanderen Circulair, een pool van diverse spelers, mensen en middelen, is het knooppunt en de inspirator voor de circulaire economie in Vlaanderen. Overheden, bedrijven, middenveld en kenniswereld engageren zich stuk voor stuk tot concrete actie.

GOUD IN FSA VOOR DE VEGAPLAN-STANDAARD FRUIT EN GROENTEN VERSMARKT

In 2019 scoorde Vegaplan voor de productgroep fruit en groenten versmarkt goud voor *Farm Sustainability Assessment* (FSA). De FSA-tool beoordeelt de duurzaamheid van een land- of tuinbouwbedrijf via 112 controlepunten. De tool is ontworpen door het *Sustainable Agriculture Initiative* (SAI) Platform. Die organisatie werd in 2002 opgericht door enkele grote voedingsbedrijven en telt wereldwijd een honderdtal leden uit de voedings- en drankenindustrie.

In 2017 kreeg Vegaplan al goud voor de scope akkerbouwmatige teelten.

In het kader van het vernieuwde duurzaamheidsproject adviseerde het VBT om de benchmarkoefening ook uit te voeren voor de scope groenten en fruit versmarkt. De Vegaplan-standaard beantwoordt hier aan 100% van de essentiële en basiseisen en aan 76% van de geavanceerde eisen. Die goudscore bevestigt dat de standaard ook voor deze scope volledig voldoet aan de internationale principes voor duurzame landbouw.

ZILVER IN FSA VOOR GLOBALG.A.P. IFA EN BELGISCHE WETGEVING

In samenwerking met SAI Platform ontwikkelde GLOBALG.A.P. een specifieke duurzaamheidsmodule GGFSA (GLOBALG.A.P. *Farm Sustainability Assessment*). Een beoordeling op deze module is gelijkwaardig aan een FSA-beoordeling. In het kader van het vernieuwde duurzaamheidsproject startte het VBT in 2019 met het uitwerken van een Belgische interpretatie bij de GGFSA-module. Het werd echter vlug duidelijk dat de GLOBALG.A.P. IFA-certificatie, aangevuld met de Belgische wetgeving, op zich al resulteert in een zilverscore op FSA voor de betrokken producenten.

VOEDSELVERLIEZEN BEPERKEN DOOR VOEDINGSSPAARZAAMHEID

Het VBT is actief betrokken bij Voedselverlies en biomassa(rest)stromen circulair 2021-2025. Dit actieplan van OVAM vormt een helder werkkader voor de overheid en de sectoren om samen voedselverlies en biomassa(rest)stromen circulair aan te pakken in Vlaanderen gedurende de komende jaren.

KWALITEITSSYSTEMEN UITBOUWEN MET DUURZAAMHEIDSEISEN

Wat betreft de kwaliteitssystemen voor producenten is het VBT actief betrokken bij GLOBALG.A.P., QS en Vegaplan.

GLOBALG.A.P. werkt aan de voorbereiding van versie 6 van de IFA-standaard, waarvan de lancering voorzien is in het voorjaar van 2022. In de opmaak van de standaard gaat uitgebreide aandacht naar eisen betreffende ecologische duurzaamheid.

Binnen de technische adviesraad van QS *Obst-Gemüse-Kartoffeln* is sinds 2016 een werkgroep Duurzaamheid actief. Op basis van een externe wetenschappelijke studie werden hotspots voor de duurzame ontwikkeling van de keten gedefinieerd, en de mate waarin de huidige QS-standaarden daarvoor hoeven aangepast te worden. Begin 2021 is aan QS gevraagd om het concept van aanpassing van de standaarden voor alle schakels in de keten verder uit te werken. Verwacht: het uittesten hiervan de komende jaren, in een pilootproject.

Vegaplan voerde in 2020 een ledenbevraging uit, onder meer om te peilen naar de verwachtingen over duurzaamheid. De Vegaplan-standaarden worden verder uitgebouwd met duurzaamheidscriteria en/of er komt een afzonderlijke duurzaamheidsmonitor.

Door deel te nemen aan en betrokken te zijn bij de kwaliteitssystemen wil het VBT bijdragen aan de bewustwording rond de duurzaamheidscriteria in deze standaarden, en streven naar een realistische en haalbare aanpak voor de producenten. •

VBT wil bijdragen aan de bewustwording rond de duurzaamheidseisen in kwaliteitssystemen.

0.3

COÖPERATIEF

ondernemen is duurzaam ondernemen

Strategische relevantie en uitdagingen	Belangrijkste prestaties en realisaties
coöperatie = samenwerken interne en externe stakeholders blijvend overtuigen van de (economische) (meer)waarde van coöperatie(s)	de PO's hebben een belangrijke plaats en taak in de **waardeketen** hun **doel:** het verbeteren van het inkomen van de 3.400 coöperanten-producenten de PO's realiseren **tewerkstelling** (1.142 FTE), **omzet** (ruim 1 miljard euro) en **export**
samenwerken over de landsgrenzen heen: bereidheid om mensen en middelen in te zetten, binnen de externe mogelijkheden	verdere voorbereiding van de Zuidwerking, voor heropstart na de COVID-19-epidemie

8 EERLIJK WERK EN ECONOMISCHE GROEI

17 PARTNERSCHAP OM DOELSTELLINGEN TE BEREIKEN

3.1

ICA-principes

Coöperatief ondernemen is een gemeenschappelijke factor van de afzetcoöperaties-producentenorganisaties (PO's) die deelnemen aan Responsibly Fresh Goodness by nature. De producenten zijn eigenaars van de PO's en controleren die democratisch. Het doel van de PO's is het verbeteren van het inkomen van de leden door hen een groter deel van de toegevoegde waarde in de keten te laten toekomen.

Ook deel van de missie: de PO's op lange termijn in stand te houden om zo stabiliteit te bieden aan de producenten. Eventuele winst uit de bedrijfsvoering van de PO's wordt uitgekeerd als een coöperatieve teruggave aan de vennoten-eigenaars-producenten of toegevoegd aan het kapitaal van de PO's. De opbouw van voldoende kapitaal laat toe om te investeren en te beantwoorden aan de uitdagingen op korte en lange termijn.

De coöperatieve werking verloopt volgens de zeven principes van *International Cooperative Alliance* (ICA-principes).

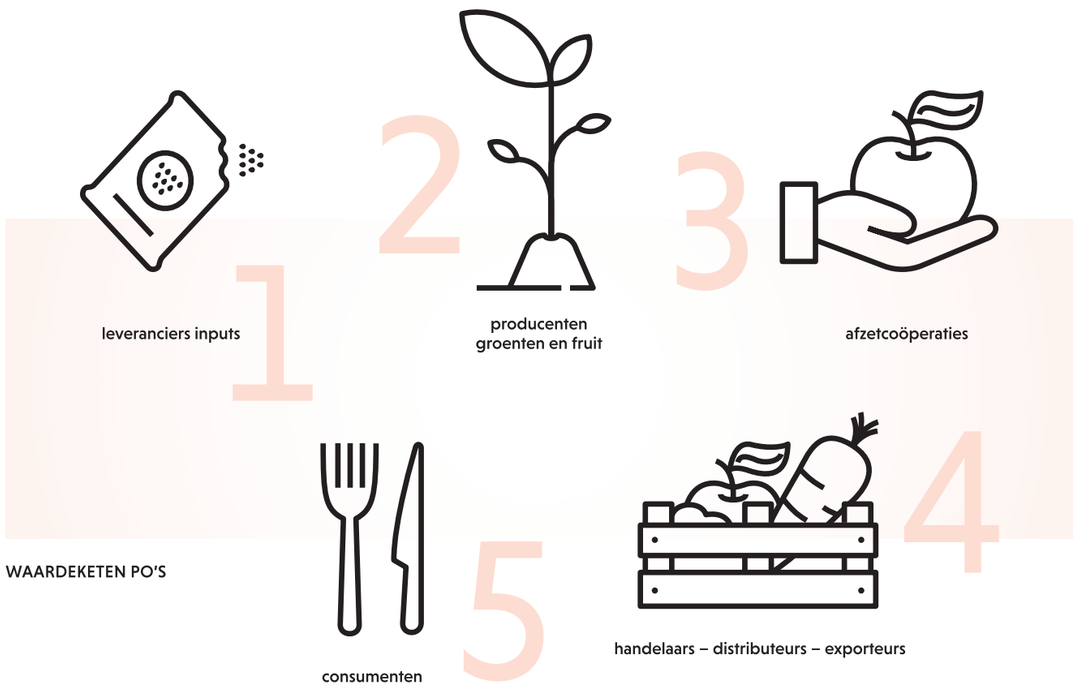
De deelnemers aan Responsibly Fresh Goodness by nature passen de ICA-principes toe in hun dagelijkse werking. De principes omvatten impliciet bepaalde duurzaamheidsaspecten en dragen bij aan de autonome en transparante werking van de PO's. De economische participatie en de democratische controle door de vennoten maken dat op lange termijn gedacht wordt en dat men investeert in een duurzame onderneming.

Verder zijn vorming en opleiding belangrijk. Producenten en medewerkers worden regelmatig geïnformeerd over duurzaamheidsthema's. De samenwerking en het engagement binnen en tussen de PO's maakt het mogelijk om in groep duurzaamheidsaspecten te overdenken en actie te ondernemen. De PO's zijn sterk lokaal verankerd, waardoor aandacht voor de gemeenschap en omgeving sowieso aan de orde zijn. •

ICA-PRINCIPES

- vrijwillig en open lidmaatschap
- democratische controle door de leden
- economische participatie door de leden
- autonomie en onafhankelijkheid
- onderwijs, vorming en informatieverstrekking
- samenwerking tussen coöperaties
- aandacht voor de gemeenschap

Coöperatief ondernemen is duurzaam ondernemen

WAARDEKETEN PO'S

3.2

PRODUCENTENORGANISATIES

PO'S – WAARDEKETEN

De afzetcoöperaties of producentenorganisaties groenten en fruit (PO's) – beter gekend als de veilingen – hebben een unieke plaats in de waardeketen. Een optimale combinatie van verkoopsystemen zorgt voor de transparante vermarkting van de producten die de aangesloten producenten aanvoeren. Voor de klanten zijn de PO's een betrouwbare handelspartner. De optie one-stop-shopping maakt de keten kort en efficiënt.

De PO's adviseren en begeleiden de aangesloten producenten op verschillende werkgebieden. Ze ondersteunen bij de implementatie van kwaliteitssystemen en voorzien in kwaliteitscontrole tijdens de productie en de oogst. Ze geven raad voor de productieplanning en stellen verpakkingen ter beschikking van producenten die op het eigen bedrijf verpakken.

Bij de aanvoer van producten doen de PO's een residumonitoring, in het kader van de voedselveiligheid, en een kwaliteitscontrole. Hierna kunnen de producten in uniforme kwaliteitsblokken worden aangeboden. In afwachting van de verkoop worden de producten opgeslagen. Dat gaat van enkele uren voor bijvoorbeeld sla, tomaten en frambozen tot enkele maanden voor bijvoorbeeld appelen, peren en knolselder.

Ook sorteren en verpakken kan gebeuren op de PO's. Na de verkoop komen de producten onmiddellijk op de laadplaatsen ter beschikking van de kopers. De PO's bouwen commerciële activiteiten uit om producten zo goed mogelijk aan te bieden aan klanten en consumenten. Topkwaliteit onderscheiden via keurmerken en actief op zoek gaan naar markten zijn daarin belangrijke strategieën.

De PO's streven ernaar om het volledige gamma te verhandelen op de versmarkt, van aardbei tot zurkel .

PO'S – OMZET EN EXPORT

De collectieve vermarkting van de producten van de aangesloten producenten vertaalt zich in de productomzet van de PO's. Die omzet wordt gerealiseerd met een uitgebreid assortiment aan groenten en fruit – van aardbeien tot zurkel. De PO's streven ernaar om het volledige gamma te verhandelen op de versmarkt.

In 2020 realiseerden de vijf Responsibly Fresh Goodness by nature PO's een totale productomzet van ruim 1 miljard euro. Het aandeel groenten (64%) en fruit (36%) blijft vrij constant. De totale omzet steeg de voorbije jaren continu, ook tijdens het coronajaar 2020. De consumenten vonden duidelijk de weg naar gezonde groenten en fruit. Voor de PO's gingen de COVID-19-maatregelen echter gepaard met een verminderde arbeidsefficiëntie en hogere kosten.

Van de totale productomzet van de vijf PO's – ruim 1 miljard euro in 2020 – werd ruim 80% gerealiseerd met 10 producten.

Exporteren is een must voor de economische duurzaamheid van de coöperatief georganiseerde groente- en fruitsector in België – in het bijzonder in Vlaanderen. Terwijl export naar andere lidstaten van de Europese Unie een traditie is, blijft het een uitdaging om markttoegang te krijgen in derde landen. Hier blijven het VBT en de PO's dan ook aandacht aan besteden. Het VBT zorgt voor een sectorale aanpak en vertegenwoordiging bij diverse initiatieven die toegang tot nieuwe markten creëren.

In 2020 bedroeg de totale exportwaarde (inclusief re-export) voor verse groenten 825,1 miljoen euro en voor vers fruit 671,6 miljoen euro. De exportwaarde zet hiermee de stijging van 2019 verder. De belangrijkste exportbestemmingen blijven de buurlanden – Duitsland, Frankrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Daarnaast wordt geëxporteerd naar tal van andere EU-lidstaten en derde landen.

PRODUCTOMZET PO'S, 2018-2020

1.000 euro	Groenten	Fruit	Totaal
2018	616.575	316.887	933.462
2019	658.588	325.656	984.244
2020	684.934	393.522	1.078.456

TOP 10 PRODUCTOMZET BIJ PO'S EN BETEELD AREAAL BIJ PRODUCENTEN, 2020

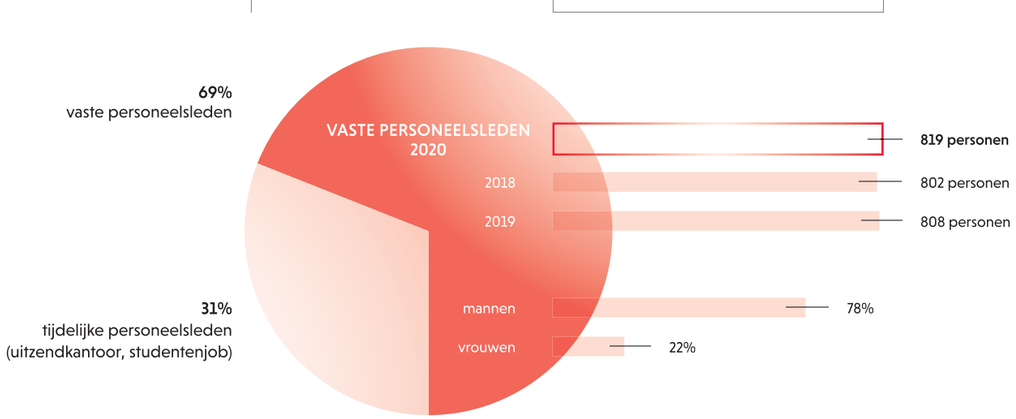
2020	productomzet PO's (1.000 euro)	beteeld areaal - producenten (ha)
tomaten	299.564	423
aardbeien	192.473	1.368
peren	108.352	6.549
witloof	59.298	2.387 (wortelproductie)
paprika's	58.190	80
komkommers	51.723	245
appelen	50.403	3.152
sla en slasoorten	43.295	830
prei	33.131	2.098
kolen	17.650	1.254

Coöperatief ondernemen is duurzaam ondernemen

DE VIJF DEELNEMENDE PRODUCENTENORGANISATIES (PO'S):

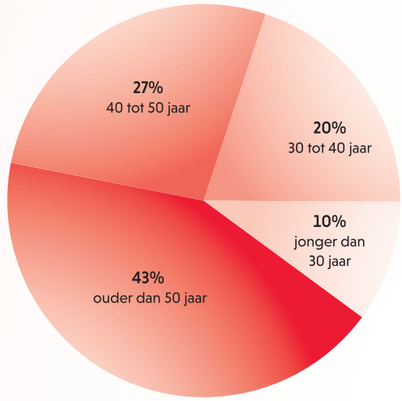
	2018	2019	2020
Ziekteverzuim	11%	10%	10%
Arbeidsongevallen	21	29	14

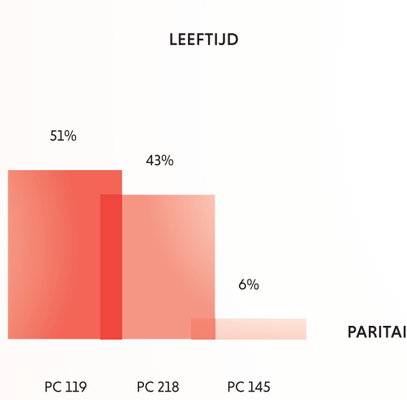

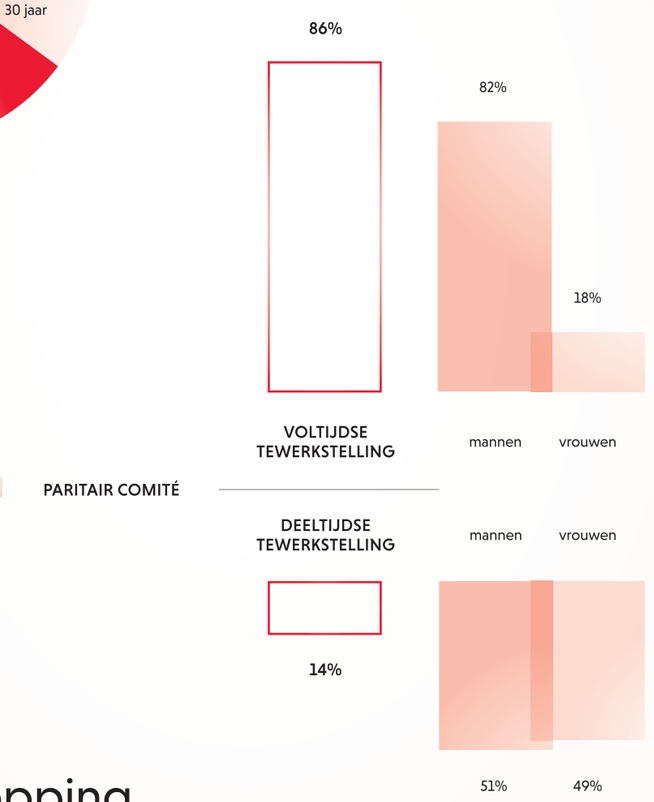
PO'S – TEWERKSTELLING

In 2020 werden op de PO's in totaal 1.142 voltijdse equivalenten (FTE) tewerkgesteld. Opmerkelijk is het toenemende aandeel van oudere personeelsleden, wat een relatief lange professionele carrière bij de PO's en een tevredenheid bij personeelsleden doet vermoeden.

In 2020 voorzagen de PO's in totaal 4.290 uur opleiding voor de personeelsleden, en 48 opleidingsmomenten voor producenten met 940 deelnemers. Deze cijfers liggen opvallend lager dan in de voorgaande jaren, mede door de coronamaatregelen. In 2019 voorzagen de PO's nog 5.643 uur opleiding voor personeelsleden, en 72 opleidingsmomenten voor producenten met een deelnemersaantal van 2.047. •

One-stop-shopping maakt de keten kort en efficiënt.

Coöperatief ondernemen is duurzaam ondernemen

PO'S EN PRODUCENTEN – EXTERNE SOCIALE CONTROLE

Niet enkel diverse officiële sociale inspectiediensten controleren de toepassing van de arbeids- en sociale wetgeving bij de PO's en de producenten. Sinds 2017 worden de aangesloten producenten van de PO's beoordeeld op de GLOBALG.A.P. sociale module GRASP (*GLOBALG.A.P. Risk Assessment on Social Practice*). Ondanks de strikte arbeids- en sociale wetgeving in België en de officiële inspecties daarop, bleven en blijven de klanten-retailers vragen naar een sociale beoordeling van hun leveranciers.

Specifiek voor de producenten diende het VBT, in samenwerking met de PO's, daarvoor een voorstel in bij GLOBALG.A.P. De Belgische interpretatie bij de GRASP-module is goedgekeurd. Voor de beoordeling van de producenten werd van 2017 tot en met 2020 een pilootproject uitgevoerd. GLOBALG.A.P. en het VBT bespreken hoe de GRASP-beoordeling van aangesloten producenten kan verdergezet worden.

Aansluitend bij de beoordeling van de producenten, besloten de PO's om zich te laten beoordelen op de sociale module FIAS (*Freiwillige QS Inspektion Arbeits- und Sozialbedingungen*) van QS. Ook hier werkte het VBT een Belgische interpretatie uit, goedgekeurd door QS. Hieruit volgde een pilootproject. Eind 2020 is één PO extern doorgelicht op FIAS, met gunstig gevolg. De overige PO's worden beoordeeld op de toepassing van de FIAS-vereisten, in combinatie met de externe audit op de QS-standaard voor de groothandel. Deze externe audits worden hervat zodra de COVID-19-maatregelen dit toelaten.

3.3 PRODUCENTEN

TEWERKSTELLING

61% van de productiebedrijven heeft medewerkers in dienst. Bij 24% van deze producenten gaat het – al dan niet via een zorgboerderij – om personen met beperkte kansen op de arbeidsmarkt, waaronder kortgeschoolden en personen met een beperking. 9% van de andere producenten plant om deze groep de komende jaren tewerk te stellen.

57% van de ondernemingen neemt intern initiatieven zodat de medewerkers de nodige vaardigheden kunnen verwerven. 7% overweegt dit in de komende jaren te doen. 61% van alle bedrijven neemt maatregelen voor de ergonomie en het verbeteren van de werkomstandigheden. 59% van de bedrijven biedt de medewerkers sociale en ontspannende activiteiten aan. 5% van de producenten overweegt om hier binnenkort mee te beginnen.

PRODUCENTEN – EXTERNE BETROKKENHEID

Het merendeel van alle producenten (84%) neemt deel aan externe initiatieven die het tuinbouwbedrijf aanbelangen, zoals vakbeurzen, informatievergaderingen en opleidingen.

34% van de producenten legt een link met de externe omgeving via educatieve initiatieven. Bij initiatieven naar lokale belanghebbenden gaat het om 45% van de producenten: deelname aan het verenigingsleven, het tuinbouwbedrijf openstellen voor groepen of tijdens opendeurdagen, in overleg gaan met lokale overheden.

Daarnaast informeert 27% van de producenten het publiek over het tuinbouwbedrijf via sociale media. 9% wil daar de komende jaren mee starten.

90% houdt in hun bedrijfsbeleid rekening met extern advies. Via deelname aan economische bedrijfsopvolging en -vergelijking, of via een boekhouder of teelt-technische voorlichter. •

3.4 ZUIDWERKING

Vanuit de coöperatieve gedachte en een brede kijk op duurzame ontwikkeling engageren de PO's en hun producenten zich in projecten met het Zuiden. Zij delen daarbij hun kennis over en ervaring met de coöperatieve bedrijfsvorm en de logistieke en collectieve werking van de coöperaties. Telers in het Zuiden zijn vaak in moeilijke omstandigheden aan de slag. De coöperatie als organisatievorm is een doeltreffend middel om hun positie binnen de voedselketen te versterken.

Binnen het eerste collectieve duurzaamheidsproject Responsibly Fresh werden de PO's en de producenten – via het VBT in samenwerking met Trias – peter van een ledenorganisatie van telers in Peru. Het project toonde aan dat de coöperatieve aanpak ook in het Zuiden een waardevolle manier is om duurzaam te produceren en om het hoofd te bieden aan moeilijke productie- en marktomstandigheden.

Reden genoeg om op zoek te gaan naar gelijkaardige projecten. Het VBT besloot om, aanvullend op de eigen initiatieven van de PO's en de producenten, ook collectieve activiteiten verder uit te werken. Het VBT wil vooral producentencoöperaties in het Zuiden ondersteunen. Het overlegde de voorbije jaren met Ondernemers voor Ondernemers en met Trias. Door de COVID-19-epidemie konden helaas nog geen concrete acties op poten gezet worden.

Wel vinden voortdurend kleinschaligere initiatieven plaats. De PO's ontvangen geregeld delegaties uit andere werelddelen waaraan ze de werking van coöperaties, de relaties met producenten en de duurzame ontwikkelingsinitiatieven toelichten. Steevast interessante onderwerpen die door de bezoekers worden geapprecieerd en hen belangrijke inzichten geven. •

0.4

Wat duurzaam is gemaakt, wordt gezond

GESMAAKT

Strategische relevantie en uitdagingen	Belangrijkste prestaties en realisaties
groenten en fruit zijn van nature gezond de aanbevolen consumptie van groenten en fruit wordt nog niet gehaald	de PO's stimuleren actief de consumptie van groenten en fruit – bijna 4 miljoen euro promotiemiddelen binnen VLAM de PO's dragen voedselveiligheid en productkwaliteit hoog in het vaandel – 100% gevalideerde autocontrolesystemen bij PO's en producenten
groenten en fruit zijn bederfbare producten uit een biologisch productieproces: productstromen optimaal valoriseren voedselverliezen beperken	de PO's zetten in op de keten van waardebehoud voor 1 miljoen ton groenten en fruit accurate verpakkingen beschermen de producten en dragen bij tot voedingsspaarzaamheid – 73 kg verpakkingsmateriaal per ton product

4.1

GROENTE- EN FRUITCONSUMPTIE STIMULEREN

Op Vlaams niveau is het VBT actief betrokken bij het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM). Afspraken over de generieke promotie voor de groente- en fruitsector worden gemaakt in de schoot van de Sectorgroep Groenten en Fruit van VLAM. In deze sectorgroep zetelen naast vertegenwoordigers van de PO's (VBT), ook de vakorganisaties (Algemeen Boerensyndicaat en Boerenbond), de handel (UNIZO) en de exporteurs (Fresh Trade Belgium). Specifiek exportgerichte thema's worden behandeld in de Exportgroep. Het VBT vertegenwoordigt ook de groente- en fruitsector in de Raad van Bestuur van VLAM om de krijtlijnen van de generieke promotie en de overkoepelende projecten mee uit te zetten.

Globaal beschikt de Sectorgroep Groenten en Fruit van VLAM jaarlijks over bijna vier miljoen euro om haar promotiebeleid uit te voeren. Een groot deel van deze middelen komt van de Europese Commissie, in het kader van het landbouwpromotiebeleid.

Ongeveer 75% van dit budget wordt besteed aan promotie in het buitenland en circa 25% aan generieke promotie in het binnenland. VLAM blijft zich voor het promotieprogramma groenten en fruit vooral richten op buitenlandse activiteiten om de export naar bestaande en nieuwe markten te bevorderen. In het binnenland wordt een variatie van acties opgezet: mediacampagnes op radio en tv, online campagnes op websites, Facebook en Instagram, advertenties in vakbladen, ambassadeurs en kookdemonstraties in winkelpunten, samenwerking met *influencers*, *testimonials*, wedstrijden voor consumenten. Het VBT zorgt in samenspraak met VLAM ook voor productsponsoring op evenementen.

De Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO) van de Verenigde Naties (VN) riep 2021 uit tot *International Year of Fruit and Vegetables*. Een jaar met wereldwijde extra aandacht voor het belang van gezonde, duurzame voeding voor iedereen. De FAO wil hiermee:

- het maatschappelijke bewustzijn en de politieke aandacht voor de gezondheidseffecten van groenten en fruit verhogen,
- via groenten en fruit een gevarieerd en gebalanceerd dieet promoten,
- goede praktijken aangeven die de duurzame productie van groenten en fruit garanderen, en die de bewaring, het transport en de verwerking van deze producten optimaliseren,
- de kracht van landen versterken om innovatieve technieken te adopteren om voedselverlies en -verspillingen tegen te gaan.

De VN wijst erop dat groenten en fruit een goede voedingsbron vormen van vezels, vitaminen en mineralen. Op die manier kunnen ze bijdragen aan een gezond voedingspatroon dat de kans op overgewicht en hart- en vaatziekten aanzienlijk vermindert.

INTERNATIONAL YEAR OF FRUITS AND VEGETABLES 2021

Wat duurzaam is gemaakt, wordt gezond gesmaakt

4.2 VOEDSELVEILIGHEID EN -KWALITEIT

In 2018 leidde **Freshfel Europe**, waarvan het VBT lid is, een thematisch netwerk: *Stimulating fresh fruit and vegetable consumption for healthier European consumers*. Dit als onderdeel van het *EU Health Policy Platform*, gecoördineerd door Directoraat Generaal Gezondheid en Voedselveiligheid (DG Sante) van de Europese Commissie (EC). Het doel van dit thematische netwerk: een gezamenlijke verklaring ontwikkelen die goede praktijken consolideert en die oproept tot actie voor voortgezette en verbeterde acties die de consumptie van verse groenten en fruit in heel Europa stimuleren. Om zo het ontstaan van niet-overdraagbare ziekten te voorkomen. Het VBT is een van de belanghebbenden die deze gezamenlijke verklaring ondertekend.

Met de promotiecampagne *Follow me to be healthy with Europe* stelt Freshfel Europe een aanzienlijk budget beschikbaar om de consumptie van groenten en fruit verder te stimuleren. De EC financiert de campagne mee tijdens de periode 2019-2021. De campagne richt zich vooral op 18- tot 30-jarige Europese consumenten in België, Duitsland, Frankrijk, Italië en Polen. Het doel is tweeledig.

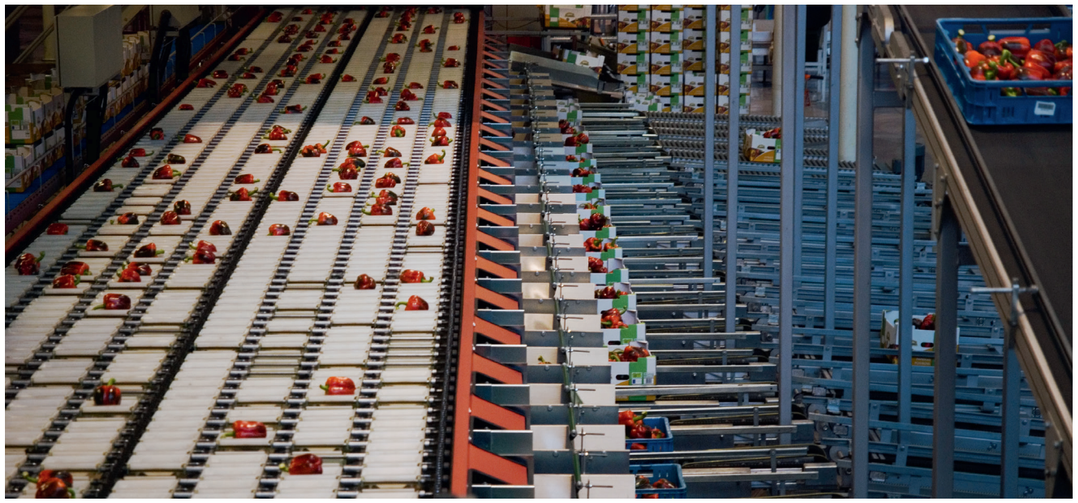
1. Het bevorderen van de bewustwording van het belang van de gevarieerde consumptie van fruit en groenten.
2. Het stimuleren van de consumptie van fruit en groenten tot het aanbevolen minimum van 400 gram per dag. • (400gchallenge.eu)

Follow me TO BE HEALTHY ! WITH EUROPE

Om kwaliteitsvolle en veilige verse groenten en fruit te leveren die beantwoorden aan de marktvraag, werken alle PO's en alle aangesloten producenten traditioneel volgens één of meerdere kwaliteitssystemen. De conformiteit met de wettelijke bepalingen van autocontrole staat voorop. Dit komt tot uiting in de extern gecontroleerde implementatie van de gidsen, namelijk Gids-014 (Gids Autocontrole: aardappelen-groenten-fruit verwerkende industrie en handel) voor de PO's en Gids-040 (Sectorgids voor de primaire productie) voor de producenten. Het geldige certificaat voor autocontrole biedt garanties voor de voedselveiligheid.

Verder werken de PO's en de producenten volgens één of meerdere private kwaliteitssystemen. Voor de PO's gaat het om de private kwaliteitsstandaarden van *British Retail Consortium* (BRC), *International Food Standard* (IFS) en *Qualität und Sicherheit* (QS), om de kwaliteitsborging via *Hazard Analysis Critical Control Points* (HACCP), *International Organization for Standardization* (ISO) normen en *Food Safety System Certification* (FSSC 22000), en om coöperatiespecifieke kwaliteitssystemen. Voor de producenten gaat het om de standaarden van GLOBALG.A.P. en Vegaplan. •

4.3 KETEN VAN WAARDEBEHOUD

In de periode 2018-2020 werd jaarlijks ruim één miljoen ton fruit en groenten aangevoerd op de PO's. De PO's stellen alles in het werk om die producten optimaal te valoriseren. Bijna alle aanvoer (98%) kon worden gecommercialiseerd. Grotendeels met bestemming versmarkt (94%), in beperktere mate aan de verwerkende industrie (5%) en de sociale economie (<1%). De producten die geen afzet vonden in het commerciële circuit werden gevaloriseerd via gratis bedeling – vooral aan de voedselbanken – of gingen richting veevoeding of naar composterings- of biogasinstallaties.

6% van de productiebedrijven verwerkt een deel van de oogst op het bedrijf zelf. Goed voor een variatie aan groente- en fruitcreaties: confituur, fruitsappen, groentepuree.

Op 96% van de productiebedrijven wordt het bedrijfsafval gescheiden afgevoerd. Van de bedrijven met substraatteelt neemt 41% deel aan een recyclingprogramma voor substraat. 17% geeft aan dat dergelijk programma voor hen niet beschikbaar is. Het gebruik van biologisch afbreekbaar teeltmateriaal blijft nog beperkt tot 27% van de bedrijven. Een bijkomende 10% geeft aan dit te overwegen in de komende jaren.

82% van de bedrijven met grondgebonden teelten verspreidt de plantenresten van eigen teelten op de landbouwpercelen, voor een verbetering van de bodemkwaliteit. Uiteraard wordt daarbij het risico op overdracht van onkruiden, plagen en ziekten vermeden. Compostering van organische reststromen, op het eigen bedrijf of extern, gebeurt door 33% van de producenten. Bij 6% van de bedrijven worden organische reststromen afgevoerd naar een biogasinstallatie, meestal extern. 3% van de producenten geeft aan dat de organische reststromen worden gebruikt als industriële grondstoffen. •

Wat duurzaam is gemaakt, wordt gezond gesmaakt

4.4 VERPAKKINGEN

In de bedrijfsvoering in het algemeen en in het kader van duurzame ontwikkeling in het bijzonder, vormen verpakkingen een prioritair aandachtspunt voor de PO's.

Traditiegetrouw staat het VBT in voor het opstellen van het verplichte driejaarlijkse sectorale afvalpreventieplan, op vraag van de Interregionale Verpakkingscommissie (IVC). Aan de basis ligt grondig overleg met de PO's over interne noodzakelijkheden en externe verwachtingen betreffende verpakkingen en mogelijkheden om verpakkingsafval te beperken. Het sectorale preventieplan 2019-2022 werd door de IVC goedgekeurd, met als beoordeling: 'de IVC is van mening dat uw preventieplan van goede kwaliteit is en stelt het op prijs dat u goed heeft nagedacht over de preventie van verpakkingsafval'.

PREVENTIEPLAN VERPAKKINGSAFVAL 2019-2022

In dit plan licht het VBT toe:

De aard van de producten, de vraag van de klanten en de eisen van de wetgeving zijn doorslaggevend bij de concrete inzet van verpakkingen door de VBT-deelnemers. Net zoals bij andere producten heeft de verpakking van verse groenten en fruit een aantal functies. Functioneel zorgt de verpakking voor een vlotte logistiek en de noodzakelijke traceerbaarheid. Verder laat de verpakking toe om hygiënisch te werken en staat ze mee borg voor het kwaliteitsbehoud van de verse producten in het handelskanaal en voor het beperken van voedselverliezen. De verpakking maakt dat de producten optimaal presenteren en de verbruiker passend informeren. Daarbij moet steeds voldaan worden aan de wettelijke vereisten met nationale en internationale bepalingen. Uiteraard zijn aan de verpakking kosten verbonden. Voor het besparen op verpakkingen en het verminderen van het tonnage, zitten de deelnemende PO's op hun limieten. Daarbij zijn ze sterk afhankelijk van de vraag van de markt en retailers. De focus wordt verlegd van specifieke afname van het verpakkingstonnage, naar een meer algemeen duurzaam verpakkingsbeleid. Alle VBT-deelnemers hebben blijvend aandacht voor de verpakkingsproblematiek. Met een constante afweging tussen de eisen van product, markt en wetgeving en de mogelijkheden tot afvalpreventie en minder milieubelastende verpakkingen. Een belangrijk deel van de verse groenten en het fruit van de VBT-deelnemers bestemd voor de Belgische markt is verpakt in meermalige verpakking. De aansluiting bij de EPS-kistenpool staat daarbij centraal. Een steeds belangrijker deel van de groenten en fruit is verpakt in eenmalige kleinverpakkingen. De vraag van de markt en de retailers staat daarbij centraal. De ontwikkelingen in verpakkingsmateriaal worden door alle PO's op de voet gevolgd. Milieuvriendelijke verpakkingen worden – indien beschikbaar – door de PO's uitgetest. Indien ze voldoen aan de gestelde eisen van product en markt kunnen de nieuwe verpakkingen opgenomen worden in het assortiment van de PO's. Tevens zullen verpakkingsscans geëvalueerd en indien mogelijk uitgevoerd worden.

In 2020 maakten de PO's gebruik van 81.681 ton bedrijfsmatige verpakkingen. Het gebruik van herbruikbare verpakkingen bedraagt 68 kg per ton product. Voor eenmalige verpakkingen is dit 4,2 kg per ton product. De PO's zetten in hoge mate kisten in een open poolsysteem in. Recent werd besloten om de overstap te maken van starre (blauwe) bakken, naar (groene) klapkisten. Vooral qua transport een aanzienlijke besparing.

In 2020 gebruikten de PO's ruim 51 miljoen stuks (eenmalige) huishoudelijke verpakkingen, wat 736 ton verpakkingsmateriaal geeft. Hier wordt ongeveer 700 gram verpakkingsmateriaal ingezet per ton product. Het gewicht van de huishoudelijke verpakkingen nam relatief toe in 2020, door het vervangen van plastic door papier en karton. De verhouding van papier en karton ten opzichte van plastic huishoudelijke verpakkingen steeg van 16% en 83% in 2018 naar 40% en 58% in 2020.•

HUISHOUDELIJKE VERPAKKINGEN OP BELGISCHE MARKT GEBRACHT DOOR PO'S, 2018-2020

verpakkings-eenheden	2018	2019	2020
miljoen stuks	53,2	50,7	51,1
ton	589	599	736

BEDRIJFSMATIGE VERPAKKINGEN OP BELGISCHE MARKT GEBRACHT DOOR PO'S, 2018-2020

ton

herbruikbare verpakkingen	2018	2019	2020
recycleerbaar hout	23.465	24.600	24.989
recycleerbare kunststof	46.649	49.056	51.953
totaal	70.114	73.657	76.941

ton

eenmalige verpakkingen	2018	2019	2020
recycleerbaar papier/karton	4.364	4.710	4.575
recycleerbaar hout	10	8	13
recycleerbare kunststof	215	146	153
totaal	4.588	4.863	4.740

0.5

VOORUITGANG

met respect voor natuurelementen

	Strategische relevantie en uitdagingen	Belangrijkste prestaties en realisaties
9 INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR	innovatie en ontwikkeling zijn noodzakelijk om de uitdagingen van duurzame ontwikkeling het hoofd te bieden	de PO's investeren voortdurend, collectief en individueel, in onderzoek en ontwikkeling – 20-tal VLAIO landbouwtrajecten ontvangen sectorfinanciering
6 SCHOON WATER EN SANITAIR	de klimaatveranderingen laten zich de voorbije jaren voelen in onder meer droogteperiodes groenten en fruit produceren gaat niet zonder water	zowel de PO's als de producenten zetten in op waterspaarzaamheid – 10 miljoen m^3 opvang-capaciteit voor hemelwater
7 BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE	het energieverbruik is sterk teeltgebonden diverse activiteiten van de PO's en producenten vragen energie hernieuwbare energiebronnen zijn aangewezen	inzet op eigen elektriciteitsproductie – ruim 200 bedrijven met WKK en 1.000 met zonnepanelen diverse mogelijkheden worden gebruikt en onderzocht om het energieverbruik te beperken – bij 10% op basis van energiescans
13 KLIMAATACTIE	alle stakeholders moeten een bijdrage leveren aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen meten is weten	duurzame alternatieven worden toegepast voor logistiek en mobiliteit de PO's en producenten volgen de ontwikkelingen betreffende LCA op de voet
15 LEVEN OP HET LAND	Integrated Pest Management (IPM) is een wettelijke verplichting de bodem is noodzakelijk voor de productie van bepaalde groenten en fruit biodiversiteit is beleidsmatig een aandachtspunt	geïntegreerde gewasbescherming is reeds jarenlang de standaard producenten gaan verantwoord om met de bodem PO's en producenten leveren collectief een bijdrage tot het behoud van biodiversiteit

5.1 Onderzoek en ontwikkeling

Het VBT en de PO's zijn actief betrokken bij het onderzoek in de sector. In 1997 richtte het VBT samen met de KU Leuven het Vlaams Centrum voor Bewaring van Tuinbouwproducten (VCBT) op. Deze onderzoeksinstelling focust zich op naoogsttechnologie. Het VBT, de PO's en de producenten zijn er nog steeds actief mee verbonden.

Samen met de PO's is het VBT vertegenwoordigd in de gebruikersgroepen van landbouw (LA)-trajecten. De onderzoeksprojecten worden gesteund door het Agentschap Innoveren & Ondernemen (VLAIO) en door sectorfinanciering, voor een deel afkomstig van de PO's. Het betreft gemiddeld een twintigtal lopende projecten. Die focussen zich op:

- het verzamelen van kennis en inzichten in specifieke onkruiden, plagen en ziekten,
- de evaluatie van mogelijke beheersmaatregelen,
- specifieke elementen voor of na de oogst, zoals irrigatie, bemesting, bewaring en productkwaliteit.

In de Operationele Programma's van de PO's – in het kader van de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) Groenten en Fruit – wordt gemiddeld 3,3% van het GMO-budget besteed aan onderzoek. In 2020 was dit 3,3 miljoen euro. Bij deze onderzoeksprojecten ligt de focus op duurzame ontwikkeling en digitalisering. Belangrijke thema's hier:

- nieuwe rassen – inclusief technische resultaten en kwaliteit,
- productietechnieken,
- monitoring van ziekten en plagen,
- gewasbescherming,
- consumentengedrag.

Verder zijn de PO's vertegenwoordigd in en actief betrokken bij de gespecialiseerde onderzoeksinstellingen en erkende proefcentra. •

5.2 WATER

In 2020 verbruikten de POs' in totaal 256.223 m^3 water. In 2018 was dat 236.660 m^3. Het waterverbruik per ton aangevoerd product bleef nagenoeg constant. Leidingwater is nog steeds een must omwille van de voedselveiligheid, bij onder meer het sorteren van fruit en het koelen van groenten. Ook bij de producenten blijft het gebruik van leidingwater belangrijk in het kader van de voedselveiligheid.

Op 85% van de tuinbouwbedrijven wordt hemelwater opgevangen. De totale capaciteit bedraagt ruim 10 miljoen m^3 – bijna 4.100 Olympische zwembaden – en varieert van minder dan 100 m^3 tot meer dan 100.000 m^3 per bedrijf. De opvang gebeurt vooral van de daken van loodsen en serres. De totale oppervlakte voor de opvang van hemelwater is bijna 22 miljoen m^2 – bijna 3.055 voetbalvelden – en varieert van minder dan 100 m^2 tot meer dan 100.000 m^2 per bedrijf.

Alternatieve waterbronnen vinden al beperkt ingang bij de producenten. Ruim 2% van de tuinbouwbedrijven is aangesloten op een irrigatienetwerk. Nog 2% overweegt dit in de toekomst. Het gaat om extern opgezette netwerken van irrigatieleidingen, gekoppeld aan een wateropvangbassin van derden. 12% van de tuinbouwbedrijven gebruikt water uit provinciale of gemeentelijke bufferbekkens en waterlopen. 3% is dit van plan.

De producenten nemen maatregelen om zuinig om te springen met water. Ruim 30% stelt de waterbehoefte van de teelten vast door middel van vochtmetingen met bijvoorbeeld een bodemsensor of tensiometer. Bij de bedrijven die irrigatie toepassen neemt 84% van de producenten maatregelen om waterverlies tijdens het irrigeren tegen te gaan. Onder meer door:

- het gebruik van waterspaarzame systemen – T-tape, sproeibomen of druppelirrigatie,
- het beperken van de beregening in de tijd,
- het irrigeren op ideale tijdstippen en in optimale omstandigheden.

40% van de bedrijven met beschermde teelten heeft een recirculatie- en ontsmettingssysteem voor de voedingsoplossing. Op 25% van de bedrijven is er een gesloten systeem voor het hergebruik van was- en spoelwater. Verder wordt bij 15% van de producenten het afvalwater gezuiverd en hergebruikt, terwijl een bijkomende 10% dit overweegt in de komende jaren. De waterzuivering gebeurt onder meer via kleinschalige installaties en rietvelden. •

GEBRUIKTE WATERBRONNEN DOOR PO'S EN PRODUCENTEN, 2020

PO's (% verbruik)	producenten (% producenten)	
49%	68%	leidingwater
31%	76%	hemelwater
20%	57%	grondwater
	21%	oppervlaktewater

De PO's zetten 75% van hun zonne-energieprodcutie in voor eigen gebruik.

5.3 ENERGIE

In 2020 verbruikten de PO's ruim 90,2 miljoen kWh energie. In 2018 was dit 88,3 miljoen kWh. Het gaat hoofdzakelijk om elektriciteit (92%) maar ook om gas (7%) en olie (1%). Het energieverbruik per ton aangevoerd product daalde met 6% in de periode 2018-2020.

In 2020 verbruikten de PO's bijna 82,9 miljoen kWh elektriciteit. Twee jaar daarvoor ging het om 79,8 miljoen kWh. Het elektriciteitsverbruik per ton aangevoerd product nam met 4% af in de periode 2018-2020. Ongeveer 85% van de verbruikte elektriciteit komt van externe leveranciers. 14% van het totaal wordt opgewekt via eigen zonnepanelen. De PO's zetten 75% van hun zonne-energieproductie in voor eigen gebruik. Op twee PO's is er cogeneratie of warmtekrachtkoppeling (WKK). 99% van alle elektriciteit van de WKK's gaat naar de PO's zelf. Dat is gelijk aan 0,2% van het totale elektriciteitsverbruik.

De tuinbouwbedrijven kiezen gevarieerd. Elektriciteit via het net is de belangrijkste energiebron (89% van de producenten). Gevolgd door stookolie (35%), aardgas (24%), steenkool (1%), andere fossiele brandstoffen (6%) en de hernieuwbare bronnen: zonne-energie (51%), restwarmte (10%), biomassa (2%), en andere hernieuwbare bronnen (plantaardige olie, geothermische energie, windenergie) (1%).

Ruim 10% van de tuinbouwbedrijven wekt elektriciteit op met een WKK, vanuit aardgas en/of stookolie. Ongeveer 14% van de bedrijven voorziet in de komende jaren investeringen in zonnepanelen, 4% in een warmtepomp (1), ruim 2% in een WKK en 1% in geothermie (2). 3% van de bedrijven is aangesloten op een warmtenet (3), terwijl een tiental producenten hierin op korte termijn zal investeren. Tien bedrijven beschikken over een eigen windmolen, bijna 5% van de producenten wenst er in de komende drie jaar een te installeren. Daarnaast sloot 2% van de producenten een overeenkomst met derden voor de vestiging van een windmolen op de bedrijfsgronden. 4% wenst hierin te investeren.

9% van de producenten liet voor het tuinbouwbedrijf al een energiescan uitvoeren. Nog 11% voorziet dit in de komende drie jaar.

Diverse maatregelen perken het energieverbruik op de tuinbouwbedrijven in, afhankelijk van de aanwezige teelten en teeltsystemen. Automatische lichtschakelaars met bewegingssensoren zijn er al op 39% van de bedrijven. 8% volgt in de nabije toekomst. 53% van de producenten werkt met ledlampen voor de verlichting van bedrijfsruimtes. Nog eens 15% zal hierin op korte termijn investeren. Bij de bedrijven met beschermde teelten gebruikt 8% ledlampen als assimilatieverlichting. Bijna 5% overweegt dit. Bij assimilatieverlichting wordt kunstlicht ingezet, aanvullend op zonlicht, om de plantengroei te bevorderen.

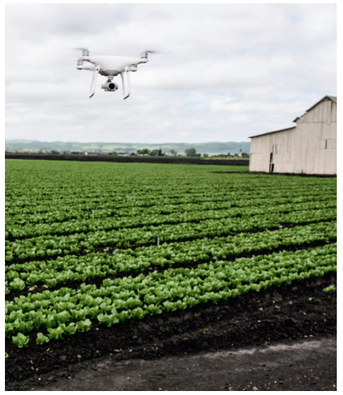
35% van de bedrijven met beschermde teelten installeerde energieschermen die het warmteverlies beperken, 20% gevelschermen of verduisteringsschermen.

Bij 30% van de bedrijven gebeurden aanpassingen aan het koelsysteem: het installeren van frequentiesturing op motoren en pompen, het voorzien van nieuwe of extra isolatie van de koelcellen, het installeren van flappen, het vervangen van de koelmiddelen. •

1. Een warmtepomp onttrekt laagwaardige warmte of koude aan de omgeving, werkt die op tot een hogere temperatuur en geeft die elders af.
2. Geothermie of aardwarmte is een techniek die warmte aan de ondergrond onttrekt. Er wordt energie gewonnen uit het temperatuurverschil tussen het aardoppervlak en diep in de aarde gelegen warmtereservoirs.
3. Een warmtenet is een netwerk van geïsoleerde leidingen, meestal ondergronds. Het brengt onder de vorm van warm water of stoom warmte van de ene naar de andere plaats.

5

Vooruitgang met respect voor natuurelementen

5.4 KLIMAAT

Zowel in positieve als in negatieve zin heeft de tuinbouwsector een grote impact op het klimaat. Hier spelen mee:

- het verbruik en de productie van energie, zowel bij de PO's als bij de aangesloten producenten,
- de maatregelen die al genomen werden of gepland zijn om het energieverbruik uit fossiele brandstoffen te beperken (zie SDG 7),
- de wijze waarop PO's en producenten omgaan met verpakkingen (zie SDG 12),
- hun acties naar waardebehoud (zie SDG 12),
- logistiek en mobiliteit.

Voor logistiek en mobiliteit van de PO's wordt verwezen naar het VCDO. Voor de producenten geldt dat al 61% elektrische werktuigen of transportmiddelen gebruikt: oogstkarren, transportkarren, heftrucks, wagens. Nog eens 4% van de producenten voorziet hierin te investeren. Bijna 65% van de tuinbouwbedrijven neemt maatregelen voor duurzamer transport. 5% is dat van plan. Concrete maatregelen zijn onder andere het optimaliseren van ritten en retourvrachten, het opzetten van gezamenlijke transporten en het gebruik van minder milieuvervuilende vervoersmiddelen. Transportmiddelen moeten voldoen aan de Europese EURO VI norm, bedoeld om de emissie van bepaalde vervuilende uitlaatgassen terug te dringen. Bij de producenten gebruikt 44% al voertuigen – tractoren, bestelwagens, vrachtwagens – die aan de EURO VI norm voldoen. Een bijkomende 15% is van plan om daar op korte termijn in te investeren.

Verschillende organisaties doen momenteel onderzoek naar de klimaatimpact van allerlei producten en activiteiten. Er worden daarbij onder meer broeikasgasemissies en CO_2-voetafdrukken berekend en levenscyclusanalyses (*Life Cycle Analysis – LCA*) uitgevoerd.

Algemeen geeft het milieuprofiel van een product of een proces weer in welke mate het bijdraagt aan milieuproblemen door de uitputting van schaarse grondstoffen en via schadelijke emissies naar bodem, lucht en water. Een milieuprofiel beoordeelt de bijdrage van een product of een proces aan één of meerdere impactcategorieën zoals klimaatverandering, verzuring en watergebruik. Afhankelijk van het product of het proces zullen bepaalde impactcategorieën van meer of minder belang zijn.

De meest gekende methode om het milieuprofiel te analyseren is de LCA, die de totale milieubelasting bepaalt. In het geval van producten wordt daarbij de hele levenscyclus beschouwd: winning van de benodigde grondstoffen, productie, transport, gebruik en afvalverwerking. LCA houdt echter niet noodzakelijk rekening met de sociale en economische aspecten van duurzame ontwikkeling.

Directoraat-Generaal ENVI van de EC initieerde de Europese *Product Environmental Footprint (PEF).* Strikte richtlijnen per productcategorie voor het opstellen van een milieuprofiel en voor het rapporteren van de resultaten. Naar verwachting zal de PEF uitgroeien tot een Europese standaard. Op basis daarvan kunnen groene claims van producten worden geobjectiveerd. Ondanks de ondertussen beschikbare tools voor het berekenen van onder meer broeikasgasemissies en het uitvoeren van LCA's, opteren het VBT en de PO's ervoor om hier voorlopig voorzichtig mee om te springen. Onderzoek in deze materie, specifiek voor groenten en fruit, wordt wel met de nodige aandacht opgestart en gevolgd. •

5.5 MILIEU EN BIODIVERSITEIT

Alle producenten zijn wettelijk verplicht om Integrated Pest Management (IPM) maatregelen toe te passen. De controle kan afzonderlijk gebeuren of geïntegreerd in de audit op de Vegaplan-standaard.

Meer dan de helft van de producenten (51%) zet natuurlijke vijanden in voor de bestrijding van plagen en ziekten in de teelten. 8% overweegt dat op korte termijn. Fysische methoden voor de bestrijding van ziekten en plagen – zoals vallen (met feromoon of lijm), insectengaas en uv-behandeling – zijn ingeburgerd in 52% van de bedrijven. 7% van de bedrijven zal dit de komende jaren gaan toepassen.

Indien nodig worden toegelaten gewasbeschermingsmiddelen ingezet voor het onderdrukken van onkruiden, plagen en ziekten. 20% van de bedrijven beschikt over een specifiek systeem – biofilter, fytobak of het fysicochemische Sentinel – voor het opvangen en afbreken van de restanten van de gewasbescherming tijdens het vullen en reinigen van de toepassingsmachines.

45% van de producenten past precisielandbouw toe. 8% volgt op korte termijn. Voorbeelden van precisielandbouw zijn: bodemscans, gewassensoren, gewasmeting met drones, veldbewerkingen – zaaien, planten, mechanische onkruidbestrijding – met gps, automatische sectie- of dopaansturing met gps, plaatsspecifieke bemestingstechnieken, klimaatsturing.

Bij grondteelten, en vooral in openlucht, is de bodem een cruciaal productiemiddel. 66% van de betrokken producenten neemt maatregelen tegen bodemverdichting. Onder meer door het gebruik van lagedrukbanden en het instellen van rijpaden in de percelen. Niet-kerende grondbewerkingen –de grond wordt niet geploegd maar enkel losgewerkt – worden toegepast door 43% van de producenten. Op 15% van de bedrijven wordt biologische grondontsmetting toegepast, op 73% mechanische onkruidbestrijding. Telkens een bijkomende 6% overweegt dit in de komende jaren.

62% van de producenten beschermt de openluchtteelten door een (tijdelijke) afdekking: regenkappen, hagelnetten, vliesdoeken of wildnetten. Ruim 31% heeft op het tuinbouwbedrijf schuil- en nestplaatsen – bijvoorbeeld insecten- en bijenhotels – voorzien voor nuttige organismen. 14% verwacht hierin te investeren in de nabije toekomst. 50% van de tuinbouwbedrijven zorgde al voor nestkasten en/of zitstangen voor vogels.

Om de bestuiving en vruchtzetting in de teelten te verbeteren, neemt momenteel 53% van de producenten maatregelen zoals het voorzien van bloemenweiden, het inzetten van hommels of het samenwerken met imkers. 4% wil dit voorbeeld graag snel volgen.

Voor een specifieke bijdrage aan de biodiversiteit plantte 58% van de tuinbouwbedrijven houtkanten en/of gemengde hagen. 33% legde bloemenborders of wilde vegetatiestroken aan rond of op de percelen en/of op de bedrijfsgronden. Respectievelijk 6% en 13% van de producenten zal dat ook doen in de nabije toekomst.

Waar het individueel niet altijd evident is voor producenten om in te zetten op biodiversiteit, zijn de collectieve inspanningen richting behoud en zelfs herstel van de biodiversiteit zichtbaar in het landschap. •

Dit duurzaamheidsrapport gaat over het collectieve duurzaamheidsproject Responsibly Fresh Goodness by nature van het Verbond van Belgische Tuinbouwcoöperaties (VBT), met maatschappelijke zetel te Leuven.

Over dit RAPPORT

Er wordt gerapporteerd over de jaren 2018-2020. Het is de bedoeling om tweejaarlijks een update te publiceren van de collectieve duurzaamheidsinspanningen van de deelnemers aan het project.

Het rapport is opgemaakt volgens de internationaal erkende standaarden van het *Global Reporting Initiative (GRI)*, niveau Core. De inhoudsopgave met de GRI-standaarden en GRI-prestatie-indicatoren, inclusief verwijzingen naar de betreffende delen in het rapport, is opgenomen op pagina 46.

De deelnemers aan het project willen een bijdrage leveren aan de **Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen** van de Verenigde Naties (*Sustainable Development Goals – SDG's van de United Nations – UN*). Doorheen het duurzaamheidsrapport wordt telkens verwezen naar de SDG waar het project meent een rol in te kunnen opnemen.

Het VBT vertegenwoordigt en behartigt, zowel nationaal als internationaal, de belangen van de Belgische producentencoöperaties in de sector groenten en fruit. Het werkt daar waar nodig samen met andere organisaties, federaties of betrokken stakeholders.

Daarnaast biedt het VBT haar leden een platform voor overleg en uitwisseling. Verder verstrekt het VBT sectorrelevante informatie aan haar leden en kan het in welbepaalde domeinen optreden als dienstverlener.

GRI-STANDAARDEN EN -PRESTATIE-INDICATOREN

GRI-STANDAARDEN	OMSCHRIJVING	TOELICHTING
102-14	een verklaring van raad van bestuur over relevantie van duurzame ontwikkeling voor de organisatie en haar strategie	voorwoord
102-2	voornaamste merken, producten en/of diensten	zie VBT-jaarverslag en jaarverslagen van de PO's
102-3	locatie van het hoofdkantoor van de organisatie	cover
102-4	het aantal landen waar de organisatie actief is (met relevantie voor de duurzaamheidskwesties)	zie VBT-jaarverslag
102-5	eigendomsstructuur en de rechtsvorm	VBT: vzw PO's: cvba zie VBT-jaarverslag en jaarverslagen van de PO's
102-6	afzetmarkten	PO's – omzet en export
102-7	omvang	PO's – omzet en export
102-9	beschrijf de toeleveringsketen	PO's – waardeketen
102-13	lidmaatschap van verenigingen waarbinnen de organisatie functies uitoefent, financiële bijdragen levert of lidmaatschap als strategisch beschouwt	zie VBT-jaarverslag
102-45	operationele structuur, afbakening van het rapport	over dit rapport
102-47	oplijsting materiële aspecten	naar een duurzaam voedselsysteem
103-1	afbakening materiële aspecten binnen de organisatie	naar een duurzaam voedselsysteem
103-1	afbakening materiële aspecten buiten de organisatie	naar een duurzaam voedselsysteem
102-40	lijst van relevante groepen belanghebbenden die de organisatie heeft betrokken	stakeholders
102-42	basis voor inventarisatie en selectie van stakeholders	stakeholders
102-43	benadering van het betrekken van belanghebbenden, waaronder de frequentie ervan per type en per groep belanghebbenden	stakeholders
102-44	voornaamste feedback van belanghebbenden en hoe de organisatie hierop reageerde	figuur p.21
102-50	verslagperiode waarop de verstrekte informatie betrekking heeft	2018-2020
102-52	verslaggevingscyclus	tweejaarlijks
102-54	GRI-referentie en GRI-inhoudsopgave	over dit rapport
102-56	beleid en huidige praktijk met betrekking tot het verstrekken van externe assurance van het verslag	niet van toepassing
102-18	de bestuursstructuur van de organisatie, met inbegrip van commissies die vallen onder het hoogste bestuurslichaam	zie VBT-jaarverslag

AFKORTINGEN

BRC	British Retail Consortium
DG Sante	(EU) Directoraat Generaal Gezondheid en Voedselveiligheid
DLV	(Vlaams) Departement Landbouw en Visserij
EC	Europese Commissie
EU	Europese Unie
FAO	Voedsel- en Landbouworganisatie
FIAS	*Freiwillige QS Inspektion Arbeits- und Sozialbedingungen*
FSA	*Farm Sustainability Assessment*
FSSC	*Food Safety System Certification*
FTE	Voltijdse equivalenten
GGFSA	GLOBALG.A.P. *Farm Sustainability Assessment*
GMO	(EU) Gemeenschappelijke Marktordening (Groenten en Fruit)
GRASP	GLOBALG.A.P. *Risk Assessment on Social Practice*
GRI	*Global Reporting Initiative*
HACCP	*Hazard Analysis Critical Control Points*
ICA	*International Cooperative Alliance*
IFA	*Integrated Farm Assurance*
IFS	*International Food Standard*
IPM	*Integrated Pest Management*
ISO	*International Organization for Standardization*
IVC	Interregionale Verpakkingscommissie
LCA	*Life Cycle Analysis*
MGS	Mobielegotensysteem
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij
PC	Paritair Comité
PEF	*Product Environmental Footprint*
PO('s)	Producentenorganisatie(s) – Afzetcoöperatie(s)
QS	*Qualität und Sicherheit*
SAI	*Sustainable Agriculture Initiative*
SDG('s)	Sustainable Development Goal(s)
UN	*United Nations*
VBT	Verbond van Belgische Tuinbouwcoöperaties
VCBT	Vlaams Centrum voor Bewaring van Tuinbouwproducten
VCDO	Voka Charter Duurzaam Ondernemen
VLAIO	(Vlaams) Agentschap Innoveren & Ondernemen
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VOKA	Vlaams Netwerk van Ondernemingen

Dirk Bertels
Vz. BelOrta

Dirk Van den Plas
Vz. Coöperatie
Hoogstraten

Wat duurzaam is gemaakt, wordt gezond gesmaakt.

Ludo Lousbergh
Vz. BFV

Dirk Jans
Vz. LTV

Contactpersoon & verantwoordelijke uitgever
Luc Vanoirbeek
luc.vanoirbeek@vbt.eu
+32 (0) 16 20 00 80
Tiensevest 136 – B-3000 Leuven

Voor meer informatie
www.responsibly-fresh.eu
www.vbt.eu

Overname enkel toegestaan mits duidelijke bronvermelding.
De foto's zijn beschikbaar gesteld door de producenten-organisaties, LAVA en VLAM.